

SEÇME ŞİİRLER

PERCY BYSSHE SHELLEY

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0046
Edebiyat: 015

SEÇME ŞİİRLER

PERCY BYSSHE SHELLEY

Tùrkçesi

Volkan Hacıoğlu

Yayın Müdürü

Dr. Hasan Aksakal

Tasarım ve Yayın Kimliđi

Bùlent Erkmen

Kapak Görseli

Zeliha Yılmaz, Faruk Özcan

Kitap Editörü

Hikmet Akyüz

Sayfa Uygulama

Faruk Özcan

Son Okuma

Mutlu Dursun

VakıfBank Kùltür Yayınları

Büyükdere Caddesi

No: 97 – Kat 4

Şişli 34394 İstanbul

Telefon: 0 212 354 5730

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020

ISBN 978-605-7947-60-4

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Ofset Yapımevi

Şair Sokak No: 4, Çađlayan Mahallesi,
34410 Kağıthane, İstanbul

Telefon: 0 212 295 86 01

Sertifika No: 45354

1. Baskı: Nisan 2020

SEÇME ŞİİRLER

PERCY BYSSHE SHELLEY

TÜRKÇESİ

VOLKAN HACIOĞLU

PERCY BYSSHE SHELLEY

4 Ağustos 1792'de Horsham, Sussex, İngiltere'de doğdu. İkinci kuşak İngiliz romantik şairlerinin en önemlilerindendir. Sion House Akademisinden sonra 1804'te University College, Oxford'a girdi. Bu sıralarda *Zastrozzi* (1810) adlı Gotik romanı ve *Ateizmin Gerekliliği* (1811) adlı eseri yazdı. Karşılığında okuldan atıldı. William Wordsworth'den etkilenen Shelley, reformcu düşüncelerini dile getiren *Kraliçe Mab: Felsefi Bir Şiir* (1813) adlı lirik eseri kaleme aldı. İlk büyük şiiri *Alastor, ya da Yalmızlığın Ruhunu* 1816'da yayımladı. En ünlü eserleri arasında *Ozymandias* (1818), *Ode to the West Wind* (1819), *Prometheus Unbound* (1820), *To a Skylark* (1820), *The Mask of Anarchy* (1819) yer almaktadır. John Keats'in ölümü üzerine *Adonais* (1821) adlı bir eleji yazdı. Shelley 8 Temmuz 1822'de *Don Juan* adlı yelkenlisiyle denize açıldığı Spezia Koyunda (İtalya) fırtınaya yakalanarak boğuldu. Karl Marx, Oscar Wilde, George Bernard Shaw, Bertrand Russell, Upton Sinclair vb. yazarların hayranlığını kazanan Shelley'nin, "İngilizce yazılmış en büyük siyasi şiir" olarak nitelenen *Anarşi'nin Maskesi* (1819) Henry David Thoreau'nun "Sivil İtaatsizlik" makalesi ile Gandhi'nin pasif direniş felsefesine esin kaynağı olmuştur.

VOLKAN HACIOĞLU

26 Eylül 1977'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İngilizce İktisat bölümünü bitirdi (2000). Aynı bölümde yüksek lisans yaptı. 2006'da New York Eyalet Üniversitesi, Sanatlar ve Bilimler Koleji, Ekonomi bölümünde burslu olarak doktora programına başladı. 2010'da "İktisat doktoru" unvanını aldı. İ.Ü. İktisat Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü, İktisat Politikası anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Hacıoğlu'nun şiirleri, şiir ve şairler üzerine yazıları ve çevirileri 1997 yılından bu yana çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlandı. Birçok dergide editörlük ve yayın kurulu üyeliği yaptı. Çeşitli dillere çevrilen ve antolojilerde yayımlanan şiirleri uluslararası ödüllere değer görüldü. Başlıca eserleri: *Duvarlarda Gözlerim Üşüyor* (2006), *Dansa Kaldırılmayan Kadın* (2010), *Ahenk Kapısı* (2013), *Budapeşte Radyosu* (2016), *Şehri Terk Eden Hayalet* (2017), *Doğu Hindistan Kumpanyası* (2017), *Zerdüş ve Kırılmaç* (2018), *Unutulmuş Aryalar* (2019). Volkan Hacıoğlu'nun ayrıca birçok deneme, kuramsal yazı ve çevirisi bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Hasan Aksakal
“Percy Bysshe Shelley:
Romantizmin Mutsuz Bilinci”
006

Geceye
023

Müzik, Yumuşak Sesler Öldüğünde
029

Aya Dair
031

Yağmurun Düzensiz Değişimleri
033

Ozymandias
035

Anarşinin Maskesi
037

EK: Shelley'nin El Yazısıyla
Şiirlerinden Örnekler
099

PERCY BYSSHE SHELLEY: ROMANTİZMİN MUTSUZ BİLİNCİ

HASAN AKSAKAL

Percy Bysshe Shelley otuzuncu yaş gününe birkaç gün kala, 8 Temmuz 1822’de, Akdeniz’de boğularak öldü. Lord Byron’dan gelen maddi jestle aldığı ve *Don Juan* adını verdiği tekne İtalya’nın La Spezia kasabası açıklarında alabora olmuştu! Yıllar önce intiharına sebep olduğu ilk eşi gibi, o da boğularak ölmüştü... Shelley’nin birkaç gün sonra karaya vuran cesedi tanınmaz haldeydi. Cebinden çıkan bir Keats şiiri, teşhis edilmesini sağladı. Naaşı, Lord Byron, Leigh Hunt ve Mary Shelley’nin de katıldığı bir günbatımı merasimiyle, boğulduğu La Spezia sahilinde ateşe verildi, ancak gizemli bir biçimde, bütün vücudunu küle çeviren ateş Shelley’nin yüreğini yakamadı. Onun zekâsına büyük hayranlık duyan Lord Byron kafatasını, karısı Mary Shelley ise yüreğini aldı. Şairin külleri o gece Akdeniz’e doğru uçuşup yayıldı.

O güne dek bir şair olarak Shelley’nin eserlerinin kıymeti ne Lord Byron’ın *Don Juan*’ı, ne karısı Mary Shelley’nin *Frankenstein*’i ne de Wordsworth’ün *Prelude*’ü ile kıyaslanacak kadar önemsenmişti. Küçük şöhreti, ömrü boyunca süren büyük trajedisinden geliyordu. Percy Bysshe Shelley Romantizmin mutsuz bilinci ve “trajik kahraman” tabirinin tam karşılığıydı...

Shelley, 4 Ağustos 1792’de, Fransız Devrimi için çok kritik bir eşik olan Tuileries Sarayının ele geçirildiği ve monarşinin giyotine gidiş sürecini başlatan günlerde doğdu. Doğumundan ölümüne geçen otuz yıl, devrimci, özgürlükçü, bağımsızlıkçı mücadelelerin çağıydı.¹ Shelley soylu bir aileden geliyordu. Ne var ki, parlamento üyesi olan ve oğlunun da iyi bir politikacı olmasını isteyen babasının görmek istediği evlat olmaktan çok daha fazlasıyla ilgileniyordu. Bu yüzden çocukluk yıllarından itibaren ailesinin katı disiplininin de, “Deli Kral” III. George’un (hükümranlığı 1760-1820) ülkesi üzerinde yarattığı iç karartıcı etkiden de kaçmaya çalıştı. Geleneklere ve toplumsal ezberlere karşı çıkmayı kitaplardan ve seyahatlerden öğrendi. “Deli Shelley” lakabıyla tanındığı okulda da evdeki kadar mutsuzdu ve içe kapanıktı. 1811’de *The Necessity of Atheism* adlı risalesi başına iş açtı: aslında Locke, d’Holbach, Gibbon ve Hume’un fikirlerinin etrafında bir felsefi tartışma yürüttüğü hâlde,² önce okumakta olduğu University College Oxford’dan kovuldu, sonra da babasının huzurundan...³ Bir meyhanecinin kızı

1. İrlanda’nın ve Katoliklerin özgürleşmesi, Napoléon Savaşları, Yunan bağımsızlığı, Yahudi özgürleşmesi, feminizmin doğuşu, Viyana Kongresi, Şark meselesi ve modern politik ideolojilerin kitleleri hareketlendirmesi bu dönemin ruhunu anlamak bakımından hatıra ilk gelen konu başlıklarıdır.

2. Colin Jager, “Shelley After Atheism”, *Studies in Romanticism*, Vol. 49, No. 4 (2010), s. 611-618 (metnin tamamı 611-631).

3. Yıllar sonra Shelley hak ettiği saygınlığa kavuştuğunda, onu kovan Oxford Üniversitesi 1893’te ana kampuse bir Shelley anıt-müzesi dikmiştir. Ancak babası Timothy Shelley, oğlu Percy Shelley ile hiçbir zaman barışma şansı bulamamıştır.

olan Harriet Westbrook'u babasından kurtarabilmek için onunla usulca evlendi. Çift İskoçya'ya, ardından da İrlanda'ya gitti. İrlanda'nın bağımsızlığını desteklemek üzere şiddetsiz bir direniş çağrısında bulunan Shelley, *An Address to Irish People* (1812) gibi metinler yazıp sokak eylemlerine katıldı. Genç çift kısa süre sonra Galler'e yerleşti.

Bu sırada, dönemin önde gelen radikal aydınlarından William Godwin'le mektuplaşmaya başlayan Shelley, *Queen Mab*'i yayınladı ve baba oldu (1813). Feminist yazar-düşünür Mary Wollstonecraft ile William Godwin'in kızı olan Mary ile tanıştı ve ondan çok etkilendi. Shelley, bir süre sonra, ikinci çocuğuna hamile olan Harriet'la evliliğini unutup, Mary ile iki aylığına Avrupa'ya kaçtı (1814). İki yıl sonra bunu bir kez daha yaptığında, artık ayrı yaşadıkları Harriet maalesef kendini bir göle atarak intihar etti. Percy, neden olduğu trajik ölümün ardından derinden sarsıldı. Bununla beraber, Mary'yi de kaybetmemek için, derhal onunla evlendi. Bu karmaşık hikâye Godwin'in de dâhil olduğu genişçe bir tartışma yarattı ve Shelley çifti basın ve halk tarafından adeta lanetlendi. Üstüne, ilk çocukları olan William'ın iki haftalıkken ölümü, çifti büyük bir ruhsal yıkıma uğrattı. (Bu dönemin hemen ardından tekrar hamile kalan ve İsviçre'de bir köşke kapanan Mary, *Frankenstein* adlı Gotik bir roman yazmaya başladı.) 1818'e geldiğinde, hem sağlığı hem çevre baskısı hem de politik takibat nedeniyle, Percy Shelley bir daha dönmemek üzere İngiltere'den ayrılma kararı aldı. Mary ve ilk eşinden olan çocukları da onunla beraber gezgin bir ömür sürecekti. Fakat bu çalkantılı süreçte işler tahmin

edildiği gibi gitmeyecek ve Percy Shelley iki evliliğinden olan iki çocuğunun da ölüm acısını yaşayacaktı. Bu zor dönemde, tıpkı Mary Shelley gibi, Percy Shelley de edebiyata tutundu, *Prometheus Unbound* ve *The Cenci* dâhil olmak üzere, en önemli eserlerini peş peşe kaleme aldı. İtalya'nın yumuşak ikliminde rehabilite olmaya, huzur bulmaya çalıştı.

Percy Shelley çocukluğunda Klasik Yunan mitolojisi ve tragedyasına da, modern kimya ve biyolojiye de çok meraklıydı. Oldukça genç yaşlardan itibaren kaleme aldığı eserleri drama, epik ve lirik şiir, roman, politik deneme, din felsefesi ve mitoloji gibi, hem tür olarak büyük çeşitlilik gösteriyor hem de çok geniş bir alana yayılan bir bilgi birikimi üzerinde yükseliyordu. Muhtemelen biraz da bu yüzden, edebiyatta “popülerleşme çağı” olan erken 19. yüzyılın İngiliz kültür-sanat çevrelerince de, okurlarca da pek ilgiyle karşılanmadı ve neredeyse hiç anlaşılmadı. Onun değerini bilenler için ise, örneğin Wordsworth'e göre, Shelley, Lord Byron'dan daha büyük bir şairdi. Coleridge onun doğayı imgelerle donatan anlatımını çağın en büyük Romantik estetik becerisi olarak selamlıyordu. Keats de onun hayranlarının başında geliyordu. Shelley'nin bir tarlakuşunun ölümüne dair gözlemini, başka herhangi bir şiirin, doğanın kendisi için yapamayacağını söylüyorlardı.

Bununla beraber, bir yazar olarak Shelley, hiçbir zaman yayıncıların eserlerini yayımlamak için yarışacağı bir

isim olmadı. *The Necessity of Atheism* adlı risalesi akademik ruhbanın tepkisini çekmiş ve çalışmanın satışa sunulan tüm kopyaları –biri hariç– yakılmıştı. 1812-13'te kaleme aldığı *Queen Mab* adlı eseri, şairin masrafları üstlenmesiyle 250 kopya basılmış ve Shelley hayattayken sadece 70 adet satılmıştı.⁴ *Alastor* adlı 1816 tarihli eseri de Shelley'nin kendi parasıyla bastırıldığı ve ticari karşılık görmeyen bir diğer çalışmasıydı. Bunlar yücenin bilinmezliği temasını başarıyla işleyen ve renkli imgeleminin yanı sıra betimleme mahareti, duyguları harekete geçirme becerisi yüksek şiirler olarak değerlendirilse de, okur nezdinde neredeyse hiçbir karşılık bulamamıştı. Shelley'nin *Laon and Cynthna* (1817) adlı şiiri de, yayıncısına, ancak eserin tam 26 sayfası imha edilerek yayımlanmaya değer görülecek kadar sakıncalı gelmişti. İlginç bir metin olan *The Revolt of Islam* –ki *Laon and Cynthna*'nın değişiklikler yapılmış haliydi– Shelley'nin 1818'de 750 kopya basılan ve edebi çevrelerce hem takdir hem tekdir edilen bir çalışmasıydı. Zira tüm “temizlenmişliğine rağmen”, Shelley'nin şiiri hâlâ İngiliz toplumunun aile yapısına ve Kilisenin öğrettiği ahlaka zarar verecek türden sayılıyordu. Bu eleştiriler onun edebiyat dünyasındaki pozisyonunu Coleridge gibi muhafazakâr romantiklerden uzaklaştırıp, özgür aşkı savunan Lord Byron'a yaklaştırmaktaydı.⁵ Nitekim sonunda, tıpkı Byron gibi, Shelley de İngiltere'yi terk etmek zorunda kalmış ve bu kader ortaklığı onları arkadaş kılmıştı...

4. James E. Barcus, "Introduction", Barcus (ed.) *Percy Bysshe Shelley, The Critical Heritage*, Londra, New York: Taylor & Francis, 2003, s. 9.

5. Barcus, agm, s. 19.

1819 Shelley'nin "annus mirabilis"i, yani entelektüel üretim bakımından "mucizeler yılı" olmuştur. Oğlu William'ın ve kız kardeşi Clara'nın ölümü, Manchester'da yaşanan ve Peterloo Olayı diye bilinen politik katliam, Shelley'nin duygu patlamaları yaşamasına yol açmıştır. Mary Shelley'nin 1818'de yayımlanan *Frankenstein*'inin etkisiyle kaleme aldığı *The Cenci* adlı piyesi ise neredeyse sorunsuzca basılıp Shelley'nin kısa ömründe ikinci baskıya herhangi bir sansüre uğramadan gönderilen yegâne çalışması olmuştur (*Queen Mab*'in yayımlanmasının ardından sekiz yıl geçtiğinde, 1821'de, ikinci baskısını yapmayı ise Shelley reddetmiştir). Bu oyun, Shakespeare dramalarının İngiliz kamuoyunca yeniden keşfinin de etkisiyle, tiyatrolarda sahnelenmek üzere o dönemde yazılan yüzlerce piyesten biridir. Fakat eser yine sakıncalı bir içeriğe sahiptir: Yine yerleşik ahlaki sınırları zorlayan cinsel temalar, baştan çıkarma, gizem ve cinayet gibi korku ve iğrenme hissini tetikleyen yönleriyle *The Cenci*, dönemin İngiliz edebiyat basınına da, aristokrasisini de kızdıracak pek çok şeyi bünyesinde toplamıştır. Güçlü şiirselliğine rağmen oyuna yönelen şiddetli tepkilerin ardından, dostlarından gelen öneri, Shelley'nin Akdeniz coğrafyasında huzurlu bir liman bulup saf şiire dönmesi ve sahne işlerinden uzak durması yönünde olmuştur.

Shelley'nin 1819'da kaleme aldığı ve en önemli çalışması kabul edilen *Prometheus Unbound*'a gelince; peş peşe

sıralanan ölümler ve mutsuzluklar dolayısıyla intiharın eşiğine gelen Shelley bile, bu büyük eseri tamamladığında, ondan yana ümidini “en fazla yirmi nüsha satacak bir iş” diye ifade etmiştir. Fakat *Prometheus Unbound* zamanla yeni Romantik şiirin en muazzam örneklerinden biri olarak kabul görmüş ve Shelley’nin dehâsını tasdik eden bir dönüm noktası sayılmıştır. Mîna Urgan’ın ifadesiyle söyleyecek olursak, “Shelley bu şiiri yazmakla, tümüyle özgün, kimsenin denemediği yeni bir edebiyat türü yaratmış, buna ‘lyrical drama’ adını vermişti[r] (...) Paul de Reul gibi kimi eleştirmenlere göre, *Prometeus Unbound* bir şiirden çok bir senfoniye andırır.”⁶

Gerçekten de cüreti, entelektüel derinliği ve Prometheus mitini 19. yüzyıla taşıyış biçimiyle, Shelley’nin çılgınca bir taşkınlık gösterisi sunan eseri aklın duvarlarını yıkmaya gelmiş gibidir. Hazlitt’in bir yazısında belirttiği üzere, “Shelley’nin kanında bir ateş, beyninde bir kurtçuk, konuşmasında yoğun bir çarpıntı vardı –ki bütün bunlar felsefi bakımdan yalnızca delilere mahsustu.”⁷

Shelley’nin mitopoetik (mythopoetic) gücünü ortaya koyduğu ve asla sahnelenemeyeceğini bildiği bu büyük drama, Prometheus’u insanlaştırarak ahlaki ve entelektüel açıdan en soylu şekilde resmeder ve Goethe’nin *Faust*’unu hatırlatan bazı ayrıntılar etrafında onu Jüpiter’le karşı karşıya getirir. Shelley’nin şiddete başvurmadan –bir bakıma

6. Mîna Urgan, *İngiliz Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 11. baskı, 2018, s. 645.

7. Aktaran Barcus, agm, s. 30.

pasif direniş öncülük eden tezleri nedeniyle Shelley, hem Marx, hem Thoreau, hem Tolstoy, hem Gandhi hem de Martin Luther King Jr. tarafından saygıyla anılmıştır– kötülükle mücadele eden kahramanı en sonunda Jüpiter’i alt etmeyi başarır. “Acı çeken insanın kurtarıcısı ve gücü” olan kahraman Prometheus, Jüpiter’de vücut bulan tüm tiranlıklara karşı, insanlığın aklının ve ruhunun en azimli ve asil temsilcisidir ve yaşanan tüm kötülüklere rağmen Shelley inançlıdır: İnsanlık sonunda kazanacaktır.⁸ Özgürlük insanın kaderidir...

1820-21’e gelindiğinde, İngiliz edebiyat çevrelerinde Shelley’nin sanatına bakışlar biraz daha içgörülü bir hâl alarak yoğunlaşır. Kimi dergilerde onun çağının “yüce” kavramı ve doğa üzerine düşünen en derinlikli, hayalgücü bakımından en yüksek ve dil bakımından en zengin şair olup olmadığı tartışılır. Özellikle de “Ode to the West Wind”, “To a Skylark”, “Ozymandias” ve “Autumn” gibi kısa şiirleri yavaş yavaş onun bir şair olarak kabul görmesine yol açar; hatta Lord Byron ve Wordsworth’le kıyaslanmaya başlar. Radikalizmi onu muhafazakârların gözünde sıkça bir iblise çevirse de, son dönemindeki şiirleri bu genç şairin ustalığını teyit eder. Nitekim dönemin bir başka önemli

8. Mary Shelley, *Prometheus Unbound*’a eklediği bir açıklama notunda, Percy Shelley’nin “kötülüğe karşı savaşan, umut ve yiğitlikle dolu kişileri ele almaktan ayrıca hoşlandığını söyler.” Aktaran Mîna Urgan, *İngiliz Edebiyatı Tarihi*, s.645.

Romantik şairi olan John Keats'in beklenmedik ölümü üzerine yazdığı ve “Hayatın ayırmasına artık izin verme, ölüm bizi birleştirecektir”⁹ veya “Huzur, huzur! O ölmedi, uyumuyor da/Yalnızca yaşam rüyasından uyandı daha” dediği elli beş bölümlük ağıt “Adonais: An Elegy on the Death of John Keats”, bütün 19. yüzyıl İngiliz edebiyatının en iyi şiirlerinden biri kabul edilmekten geri kalmayacaktır.¹⁰

Shelley'nin bu eser boyunca müracaat ettiği Yunan mitolojisinin Venüs ve Adonis'i mitolojik, literal, polemik, felsefi dört farklı katmanda dolaşmaktadır. “Adonais” ismi ise Yunan ölümlü Adonis ile İbrani tanrısı Adonai arasında bir bütünlük yaratır ve Lucifer-Vesper gibi pek çok başka referansı da metnin içine doğru çeker. Otuz yedi ve on sekiz kıtadan oluşan iki ana parçalık bu uzun şiir, görkemli bir mitolojik anlatıdır.¹¹

İngiliz arkeologların Mısır'da bulduğu II. Ramses heykelinin etkisiyle 1818'de kaleme aldığı¹² ve insanın gücünün, iktidarını, kısacası hayatın geçiciliğini ustaca bir ironiyle anlattığı “Ozymandias” ise 1820'lerin dünyasında

9. Bu şiir üzerine bir inceleme için bkz. Murat Seçkin, “Adonais: Ölü Bir Şair Şiire Nasıl ‘Yeni Bir Parlaklık’ Kazandırır?”, *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 2, 2010, s.85-92.

10. Percy Bysshe Shelley, “Adonais: An Elegy on the Death of John Keats”, <https://www.poetryfoundation.org/poems/45112/adonais-an-elegy-on-the-death-of-john-keats>, (çevrimiçi), 23 Nisan 2019.

11. Carlos Barker, *Shelley's Major Poetry: The Fabric of a Vision*, Princeton University Press, 1948, s.246.

12. Carol Rumens, “The Romantic Poets: Ozymandias by Percy Bysshe Shelley”, *The Guardian*, 28 Ocak 2010. <https://www.theguardian.com/books/booksblog/2010/jan/28/percy-bysshe-shelley-poetry>

tam anlamıyla devrimci bir şiidir ve bugüne dek iki yüz yıl boyunca tiranlığa karşı hatırlanan en muteber eserlerdendir. Şiirin Şavkar Altinel tarafından yapılan çevirisi şöyledir:

Eski bir diyardan bir gezgin dedi ki bana:
Çölde duruyor bir çift büyük, gövdesiz bacak
Ve onların yanında, yarı gömülmüş kuma,
Taştan, haşin bir insan yüzü, ortadan çatlak,
Burkulmuş dudakları ve çatık kaşlarıyla
Gösteren o alaycı yontucunun çok iyi
Kavradığını bütün o hırçın duyguları,
Bir zamanlar bir canlı yüreğin beslediği
Ve şu sözler yazıyor üzerinde tabanın:
“Ozymandias’ım ben, bilin ki, krallar kralı;
Kendini büyük sanan bir kez de bana baksın!”
Kalmamış başka bir şey, tek parçacık bile.
Çevresinde o koca, harap olmuş anıtın
Uzaniyor kumlar hep alabildiğine.¹³

13. Percy Shelley, “Ozymandias”, <https://siirantolojim.wordpress.com/tag/p-b-shelley/> (çevrimiçi), 23 Nisan 2019.

Şiirin orijinali ise şöyledir:

I met a traveller from an antique land,
Who said—“Two vast and trunkless legs of stone
Stand in the desert. . . . Near them, on the sand,
Half sunk a shattered visage lies, whose frown,
And wrinkled lip, and sneer of cold command,
Tell that its sculptor well those passions read
Which yet survive, stamped on these lifeless things,
The hand that mocked them, and the heart that fed;
And on the pedestal, these words appear:

Shelley'nin politik mesajları her zaman bu denli antik referanslar üzerinden ve dolayımı değildi. 1819'da, Manchester'daki travmatik Peterloo Olayının ardından kalem aldığı *Anarşinin Maskesi*'nde, halkı devrimci bir dille özgürlüğe çağırmaktadır:

Kalkın Aslanlar gibi uykudan
Sel olup akın sokaklardan,
Silkinin, kırım zincirlerinizi korkunç
Çiyler gibi saran uykunuzda sizi—
Siz hıncahınç, onlar bir avuç!¹⁴

Tahmin edilebileceği üzere, 1819 yılının İngiltere'si, Percy Shelley'nin radikalizmini kolayca ifade edebileceği bir dönemden geçmiyordu. Viyana Kongresiyle kurulan Kutsal İttifak rejimleri bütün Avrupa'da istibdadın hüküm sürmesine yol açmıştı. E. P. Thompson'ın *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu* isimli kitabında yer verdiği üzere, hükümet güç-

My name is Ozymandias, King of Kings;
Look on my Works, ye Mighty, and despair!
Nothing beside remains. Round the decay
Of that colossal Wreck, boundless and bare
The lone and level sands stretch far away.”

14. Percy Bysshe Shelley, *Seçme Şiirler*, çev. Volkan Hacıoğlu, İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2020, s. 97.

Şiirin orijinali ise şöyledir:
Rise like Lions after slumber
In unvanquishable number-
Shake your chains to earth like dew
Which in sleep had fallen on you
Ye are many – they are few.

leri meydanlarda toplanan, gazete ve dergilerde fikirlerini ve taleplerini ifade eden işçi hareketine hiç de dostane bir tavırla karşılık vermiyordu.¹⁵ 16 Ağustos 1819'da 18 kişinin öldürüldüğü, 700 civarında insanın yaralandığı Peterloo katliamı, haberi İtalya'da alan Percy Shelley'de de bir öfke yaratmış ve bu mutantan şiirde, yumuşak huylu şairin sesi adeta bir gökgürültüsüne dönüşmüştür. Shelley bu şiirle tüm aristokratik reflekslerinden ve sosyal köklerinden arınmış, tam bir halk adamı görünümüne kavuşmuştur.

Aslına bakılırsa, Shelley, Peterloo'dan çok daha önce, yani İrlanda direnişi sırasında bile kendisini cumhuriyetçi olarak tanımlamaktan gurur duyuyordu.¹⁶ Kendini özellikle aristokrat sınıftan uzaklaştırmayı ve halkın içinde, halkla birlikte olmayı bilhassa yeğliyordu. *Anarşinin Maskesi* bu niyeti tüm açıklığıyla göstermektedir. Bu samimi haykırış onun ölümünden çok yıllar sonra bile yankılanmaya devam etmiştir. Bu şiir ve Shelley'nin filantropist söylemi, Gandhi'nin tanıtımıyla 1940'larda Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde, 1989'da Çin'in Tiananmen Meydanında ve 2011'de Mısır'ın Tahrir Meydanında özgürlük ve adalet taleplerinin ifadesi olmuştur.¹⁷

15. E. P. Thompson, *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*, çev: Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: Birikim Yayınları, 3.baskı, 2012, s. 799-834

16. Shelley, "Benim cumhuriyetçiliğim" diyordu, "ticaret ve kaba-sabalıklı değil, şövalye ruhluluk ve zarafetle desteklenen türden bir cumhuriyetçilik." Shelley'den Hogg'a 1813 tarihli mektubu aktaran Michael O'Neill, *Percy Bysshe Shelley: A Literary Life*, Londra: Macmillan, 1989, s. 6.

17. İngiliz İşçi Partisi lideri Jeremy Corbyn de yeni toplumsal hareketlerin ruhuna denk düşen bu şiiri birçok defa mitinglerinde kitlelerle beraber okumaktadır. Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=16EzpUFKcHE>

Aşk, evlilik, sivil haklar, din ve özgürlük kavramları gibi, şiir üzerine de yazan Percy Shelley, ölümle, büyük kederlerle, sağlık sorunlarıyla, maddi güçlüklerle, ülkesinde barınamaz olup sürgüne gidişiyle, onu tanıyanların ne denli cömert bir dost ve ne tutkulu bir okur olduğunu teyit edişiyle, tam bir 19. yüzyıl şairi portresi sunuyordu.¹⁸ Doğaya âşık, insanı kutsayan ve sonsuzu kavramaya çalışan biriydi.

Shelley sadece Galler'de bataklıkların kurutulup yoksul insanlar için tarıma açılmasıyla ilgilenmekle yetinmeyip, pek çok sosyal reform çabasına doğrudan destek vermişti. Hak savunusunda “şiddetsiz eylem”in ilk temsilcilerindendi. Shelley aynı zamanda ilk “celebrity vegan” olarak kabul edilir,¹⁹ zira kendisi insan ve insan-dışı varlıklar arasındaki beslenme döngüsüne ilişkin kafa yoran ilk modern düşünürlerden biriydi.

Romantik sanatçı ve düşünürlerin doğa felsefesi ve doğa dinine dönük büyük merakları dikkate alındığında, Percy Shelley'nin diğer Romantik figürlerden ayrışmasını sağlayan özelliklerinden bir diğeri ise onun ateizmle ilgili akla gelen ilk isim olmasıdır. Bununla birlikte konu Roman-

18. Jean Perrin, “Shelley, Percy Bysshe (1792-1822)”, *A Handbook to English Romanticism* (içinde), der: Jean Raimond ve J. R. Watson, Londra: St. Martin's Press, Macmillan, 1992, s.251.

19. Michael Owen Jones, “In Pursuit of Percy Shelley, ‘The First Celebrity Vegan’: An Essay on Meat, Sex, and Broccoli”, *Journal of Folklore Research*, Vol. 53, No. 2 (2016), s. 1-30.

tizm olduğunda, geleneksel janrlardan yararlanarak eserlerini kaleme aldığını belirtelim. Shelley, bir önceki nesilden olan William Blake gibi, rüya-görü (vision) ile beraber mitolojiden beslenen epik ve lirik şiirden, yaşamı destanlaştırıp kahramanı dramatikleştirecek şekilde yararlandı. Dram ve ağıt formlarını aşındırmadı, ama onlara yeni öğeler katmaktan da geri durmadı ve Alman Romantizminin birikimini Antik Yunan, Akdeniz ve Yakındoğu'nun kültürel birikimiyle mezcedip bütünleştirdi.

Şiirlerine insanlığa mal olmuş trajik figürleri konu edinen şair, gerçekten trajik ve kısacık bir hayat yaşadı. Ve ömür boyu süren trajedisine de yaraşır şekilde öldü. Gündelik hayatın birçok ayrıntısına vâkıf olmaktan uzak ve ilkelerle fiiller arasındaki büyük boşlukları dolduramayışı nedeniyle, eleştirmen Matthew Arnold'ın tanımladığı gibi, Percy Bysshe Shelley “ışılıtlı kanatlarını boşlukta boş yere cırpan güzel ve etkisiz bir melek”ti.

SEÇME ŞİİRLER